

אוצרות
המשנה
עתיקה

עיונים וביאורים
בעניני חג השבועות

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת זמן מתן תורתנו, חג השבועות הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקובץ 'אוצרות המועדים - חג השבועות', והוא ליקוט ביאורים על דרך הפשט והדרוש, בתוספת הוראות בעבודת ה', על ג' מאמרי רז"ל המדברים מענייני חג השבועות ומתן תורה - מלוקטים מתוך תורתו הרחבה מני ים של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

קובץ זה בא בהמשך ובהוספה לספר "אוצרות המועדים - חג השבועות" שי"ל על ידינו לקראת חג השבועות תשע"ט, ובו נלקטו ביאורים ועיונים על סוגיית מתן תורה במס' שבת (פו, ובאילן), וכאן נקבצו ביאורים על עוד מרז"ל העוסקים במתן תורה ובחג השבועות.

קונטרס זה מופיע במסגרת הקובץ השבועי "לקראת שבת - עיונים בפרשת השבוע".

וזאת למודעי: הביאורים שהוגהו במקורם על ידי רבנו, עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור, וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבנו. ופשוט שמחמת עומק המושג וקוצר דעת העורכים, יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והן על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקור הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים) וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ביום א' דחג השבועות הוא יום ההסתלקות וההילולא של כ"ק מורנו רבי ישראל בעל שם טוב זי"ע ועכ"א. בקובץ זה מבוארים עניינים רבים באורה המופלא של תורת החסידות, אשר זכינו לגילוי ופרסומה ע"י כ"ק הבעש"ט זי"ע.

אנו תפילה אשר הלימוד בספר זה המבאר את עניין מתן תורה, וזכות הפצת תורה, ובפרט פנימיות התורה, עלי' הובטח מורנו הבעש"ט נ"ע בעלייתו להיכל המשיח ד"לכשיפוצו מעיינותיך חוצה" אזי "קאתי מר" (כתר שם טוב בתחילתו), יחיש ויזרו את הגאולה השלמה, עת אשר נזכה להתגלות עניינים חדשים ונפלאים בתורה, דכמו "שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עוֹדֵם ערבים עליהם מכל שעשוע", כן "מובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי ומסתרי צפונותי ומחלים פניו לקיים דברו" (רש"י על שיר השירים א, ב), במהרה בימינו, אכ"ר.

בברכת התורה,

מכון אור החסידות

ימי ההגבלה ה'תשפ"א

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-3745979	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות המכון: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי', הרב מנחם מענדל דרוקמן,
הרב מאיר יעקב זילברשטרומ, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב,
הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב ישראל ארי' לייב רבינוביץ,
הרב מנחם מענדל רייצס הרב אליהו שוויכה

לחול על החפצא, שדבר גשמי שבעולם מקבל חלות קדושה רוחנית, משא"כ עד מ"ת היתה קדושת מצוה דוקא ב**גברא** המקיים (עיי' בארוכה לקו"ש חט"ז, יתרו ג). וכח זה ניתן מצד הדיבור והציווי (וזהו גדר "מצווה ועושה" ומעלתו על "שאינו מצווה ועושה"), דרך מכח שמים אפשר להפוך דבר גשמי לדבר זך וקדוש.

וי"ף דענין זה נמצא בגלוי במזבח ובקרבנות – עשייתן של אבנים גשמיות מזבח לה', ונטילת בהמה גשמית וקירובה והעלאתה מתוך מצב של חולין, ע"י הקרבתה ע"ג המזבח, עד שהיא נעשית קדושה בגלוי. וזהו שעיקר התחלת מ"ת ביום ה' בסיון היתה בפעולות של בניית מזבח והקרבת קרבנות (ואף משה עצמו טרח להקריב, להיותו ענין עיקרי בגדר מ"ת, וזה רצה הש"ס להדגיש במה שהזכיר בהדגשה שמשה עצמו הקריב הקרבן – ולא רק נערי ישראל – להורות שהי זה מעניני מ"ת ממש, והוצרך משה עצמו להתעסק בו).

זה, דהקרבן כאן הי' לצורך שלימותו של **מזבח גופא**, שעיי"ז מזבח שלם הוא (עיי' שקלים פ"ד מ"ד ובמפרשים, ובכתובות קו:), ולכן פעולת בניית המזבח דמשה כללה גם הקרבת קרבן עליו].

וביאור הענין, דשאר הפעולות הנ"ל שנעשו ביום זה היו סו"ס פעולות שמצד ישראל, מקבלי התורה, ועדיין אין כאן פעולה מצד הנותן (שהיא עיקר ההגדרה דמתן תורה והדיבור והציווי מלמעלה שנתחדש בו), ולכן י"ל דעיקר גדר פעולות אלו הוא סו"ס רק הכנה והכשרה לתורה מצד המקבלים, ואין בו מן הנתנה מלמעלה גופא. משא"כ במזבח שבנה משה כבר ניכרה (דוגמת) פעולת מתן תורה עצמה.

דהנה, כבר נתבאר במק"א באריכות ע"פ הסוגיא דפסחים סח: גבי מ"ת, "אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא", דעיקר הדבר שנתחדש בגדר דיני התורה ע"י הציווי דמ"ת, הוא שיש כח למצוה וקדושה

תוכן העניינים

בעצרת בעיני נמי לכם

א. עיונים וביאורים / מה לחובת אכילה אצל מתן תורה? ג

קול גדול ולא יסף

ב. עיונים וביאורים / מצוות בני נח במתן תורה ו

ג. עיונים וביאורים / ה"קול גדול" של מתן תורה בדורנו ו

ד. עיונים וביאורים / מדוע לא "דהדר" הקול של מתן תורה? ז

ה. דרוש ואגדה / תורה בלע"ז ח

ו. תורת חיים / התורה חודרת עד העקב ט

שינה של עצרת עריבה

ז. עיונים וביאורים / שינה לפני מתן תורה? י

ח. תורת חיים / לא "להרדם" בעבודת ה' יב

חידושי סוגיות

ט. בגדר הקרבנות דחמישי בסיון יג

יפפל בכמה סוגיות בש"ס דמשמע דהי' בזה גדר של קרבנות דאחר מ"ת, ויבאר יסוד הדבר וטעמו

מקורות

א ע"פ לקוטי שיחות חכ"ג עמ' 27 ואילך. ב ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1094. ג ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1092. ד ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1092 ואילך. ה ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1094 ואילך. ו ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1097 ואילך. ז ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1024 ואילך. ח ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1027. ט ע"פ לקוטי שיחות חכ"ח עמ' 15 ואילך.

בעצרת בעינין נמי לכם

ר' אליעזר אומר אין לו לאדם ב"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה.
 ר' יהושע אומר חלקו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש.

וא"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד רש"י כתוב אחד אומר עצרת לה' אלקיך וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם. ר' אליעזר סבר או כולו לה' או כולו לכם ור' יהושע סבר חלקו חציו לה' וחציו לכם:

(עב"ס סימן) א"ר אליעזר הכל מודים בעצרת דבעינין נמי לכם מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא. אמר רבה הכל מודים בשבת דבעינין נמי לכם מ"ט וקראת לשבת עונג. אמר רב יוסף הכל מודים בפורים דבעינין נמי לכם מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב ביה.

דבעינין נמי לכם. שישנה בו במאכל ומשתה להראות שנות ומקובל יום זה לישראל שנתנה פורה זו:

(פסחים סח, ב ובפרש"י)

◇ עיונים וביאורים ◇

מה לחובת אכילה אצל מתן תורה?

אודות חובת האכילה ביום טוב נחלקו בברייתא: ר' אליעזר סובר שיכול אדם לעשותו "כולו לה'", באופן שכל היום יהי "יושב ושונה", ור' יהושע נחלק עליו וסובר "חלקו, חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש". והיינו שלר' אליעזר אין חובה לאכול ביום טוב, ולרבי יהושע חציו חייב להיות "לאכילה ושתיה".

אמנם, מחלוקת זו אמורה כלפי שאר הימים טובים, אך בעצרת "הכל מודים... דבעינין נמי לכם", היינו שצריך להקדיש חלק מן היום להנאת הגוף. בחג השבועות מוטלת על האדם חובה "שישמח בו במאכל ומשתה", וזאת בכדי "להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל, שנתנה תורה בו" (רש"י).

להלכה (טור ושו"ע או"ח ריש סי' תקכט. שו"ע אדמו"ר זקוק שם סי'), נפסק שבכל הימים טובים יש להקדיש חציו לכם, כדברי ר' יהושע, אך עדיין יש הפרש בין חג השבועות לשאר הימים טובים:

בכל הימים טובים, למרות שהאדם צריך להקדיש את חצי היום "לכם", מכל מקום אם חלם חלום רע והוא רוצה להתענות תענית חלום, הדבר מותר, כי מכיוון ש"נפשו עגומה על חלומה", הרי "התענית היא עונג לו". העונג של אותו יהודי אינו באכילה ושתיה, כי אם להיפך, בתענית, ולכן הדבר מותר לו (טור או"ח סי' רפח. שו"ע אדמוה"ז שם סי"ג. ועיין קוני' אחרון לשו"ע אדמוה"ז סי' תצח סק"ה).

ויהי' בזה יותר לבאר הא דנדחתה עלייתו של משה להר לשם כך; משא"כ "בנה מזבח והקריב עליו קרבן" אינו דורש אריכות זמן, ובודאי אינו דבר חידוש הקשור למתן תורה דוקא.

וגם צ"ע, דפשטות לשון הש"ס "והקריב עליו קרבן" משמע דמשה הקריב בעצמו קרבן על גבי המזבח שבנה; אבל בכתוב נאמר "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות גו'", ומשמע שרק בנין המזבח הי' ע"י משה ("ויבן מזבח"), אבל ההקרה היתה ע"י נערי ישראל (ועיי' בסוגיא דזבחים הנ"ל). ומזה משמע דבר חידוש גדול, דאכן הש"ס לא מיירי כלל בקרבנות שנזכרו בכתוב, אלא בקרבן אחר שהקריב משה ולא נזכר בכתוב (ועיי' תוד"ה וישלח - כריתות ט ע"א). ומעתה תימה גדולה יש כאן, דלא זו בלבד שהשמיט הש"ס המשך מעשי היום, אלא אף הזכיר מה שלא נתפרש כלל בכתוב.

ומכ"ז גופא משמע, שהחידוש המיוחד דיום ה' בסיון עיקרו בענין בניית מזבח [ודוקא עפ"ז יתבאר גם אמאי טרח משה עצמו להתעסק בבניית המזבח, אף שלכאורה לא דמיא להקרבנות קרבן דהמחשבה והכוונה בהן עיקר גדול (עיי' סוף מנחות) ומובן שהביא בעצמו מלבד קרבנות נערי ישראל, אבל בניית מזבח (שלא לשם מצות בנינו במקדש וכיו"ב) אינה אלא הכשר, ומה פגם אם תיעשה ע"י אחרים. ולהנ"ל יתבאר שהוא משום דגוף בניית המזבח כאן היתה מעשה עיקרי במ"ת, ולא רק הכשר לקרבן, ולהכי נעשתה ע"י משה שקיבל תורה מסיני ומסרה לישראל. ואפ"ל דההוספה דהקרבנות קרבן ע"י משה באה להדגיש חשיבות בניית מזבח

שבת דף פ"א ע"א בד"ה כפה עליהן הר כגיגית, ואע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה, ע"כ לשון התוספות. ונעשה ונשמע אמרו בחמשה בסיון, וכמו שפירש רש"י בפ' משפטים בפסוק ויכתוב משה וגו' וישכם בבוקר, ופירש"י בבוקר חמשה בסיון, ושם כתיב כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, והתחיל קבלת התורה אז, שהרי קיבלו עליהם לשמוע ולעשות, אמנם לא נגמר עד מתן תורה ממש שראו האש הגדולה ולא חזרו בהם", עיי"ש. ועיי' נמי באור התורה להצמח צדק שם, שמקשר המדובר לעיל להקדמת נעשה לנשמע דה' סיון.

ובאמת י"ל בעומק יותר דעיקר גדר מתן תורה שהחל בה' בסיון, שייך דוקא לקרבנות שהוקרבו בו (ובהם רמו הכתוב והש"ס על הדבר). ובהקדים הא דגרסינן בשבת פח ע"א "בשני (בסיון) עלה משה וירד, בשלישי עלה וירד... ברביעי עלה וירד בחמישי בנה מזבח (כדכתיב ויבן מזבח תחת ההר. רש"י) והקריב עליו קרבן". וצ"ב, הא בכתובים שם מצינו נמי לאחר בניית המזבח דהוכנסו בני ישראל בברית ע"י משה, שקיבלו עליהם ספר הברית באמירת "נעשה ונשמע", ולקח משה מדם הקרבנות "ויזרוק על העם ויאמר הנה דם ברית גו'". ולמה הזכיר הש"ס רק הא דבנה מזבח והקריב עליו קרבן, ולא ההמשך דהכנסתם לברית. ומה גם שכל כוונת הש"ס שם היא לבאר הטעם שלא עלה משה להר בה' בסיון (כמעשהו בימים הקודמים), שהוא מפני טרדתו ביום זה, וא"כ לכאורה הי' לנו להזכיר לכל לראש ענין כניסת בני ישראל בברית, שהוא עיקר גדול בהכנות לקבלת התורה (וגם הוא מעשה הדורש ריבוי זמן),

אך היתר זה אינו קיים בחג השבועות, כיום זה אין האדם מצווה רק להתענג, אלא יש חיוב מיוחד על אכילה ושתיה דווקא. אפילו מי שצריך לתענית חלום והוא מתענג מהצום דווקא, הנה גם הוא מחויב לאכול ולשמוח, בכדי להראות ש"נוח ומקובל יום זה לישראל" (ש"ע אדמוה"ז סי' תצד סי"ח). ומקורו ממהרי"ל שהובא בחק יעקב שם סק"ח, ומפרש כן גם במג"א סי' תרד גבי יוה"כ, אמנם ראה אלי' רבה סתקכ"ט סק"ז).

ומכל האמור למדנו, שיש הפרש מהותי בין חג השבועות לשאר ימים טובים, ובחג השבועות חובת האכילה ושתיה ושמחת הגוף היא גדולה יותר מבשאר הרגלים.

והדבר תמוה:

המועדים פסח וסוכות ניתנו בעיקר לזכר חסדים גשמיים שעשה הבורא ית"ש עם ישראל, הוציאם מעבדות מצרים בחג הפסח, וסוכות הוא לזכר מה שהושיבם תחת צל ענני הכבוד בדרך במדבר. ולעומת זאת, חג השבועות הוא "זמן מתן תורתנו", "יום שניתנה בו תורה", שהוא עניין רוחני.

ואם כן, הדעת נותנת שבפסח וסוכות יהי' הציווי יותר על הנאת ושמחת הגוף, ובחג השבועות עיקר הציווי יהי' על שמחת הנפש, ומה ייפלא, אפוא, שדווקא בחג השבועות מצווים על אכילה ושתיה יותר משאר הימים טובים, עד שנאסר אפילו בתענית חלום!

הנשמה אינה צריכה תיקון

בכדי להבין את הטעם לאיסור תענית חלום בחג השבועות דווקא, ומדוע בו דווקא יש חיוב של אכילה ושתיה, יש לבאר תחילה את מהות חיוב עונג שבת ויום טוב באכילה ושתיה דווקא, ומאידך את סיבת ההיתר בתענית חלום.

כאשר באנו לחקור בגדר חיוב עונג שבת ויום טוב, הרי מוצאים מיד שעיקר העונג הוא באכילה ושתיה דווקא.

ועד כדי כך, שכאשר מתענים תענית חלום בשבת ויום טוב, משום שמדובר באדם שחלם חלום בלתי טוב והתענית היא עונג עבורו, הרי אף שהדבר מותר, צריך הוא לכפר על תענית זו, ולהתענות שוב ביום חול, וזאת משום ש"ביטל עיקר עונג שבת" (טור וש"ע סי' רפ"ח ס"ד. ש"ע אדמוה"ז שם ס"ג).

יתר על כן: כל עיקר ההיתר להתענות בשבת ויום טוב אינו אלא בתענית חלום (או מי שהאכילה היא צער לו כמבואר בש"ע אדמוה"ז שם ס"ב. ושם נסמן מקורו), אך תעניות אחרות, אף אם יש לו תענוג בתענית זה, אסורות. וזאת, משום ש"אין לו להחליף עונג חכמים שתקנו בג' סעודות, בעונג אחר שאינו מוכרח שיהי' בשבת ולא התירוהו חכמים" (ש"ע אדמוה"ז סי' רפח ס"ב).

והדברים צריכים עיון, הלא לכאורה מצוות האכילה ושתיה נתקנה בכדי שיתענג האדם בשבת, ומזה הטעם הותרה בו תענית חלום, וכפי שכתב אדמו"ר הזקן (בקר"א סי' תצח שם) שמצוות העונג

רק דין בגברא - שיש עליו חיוב להוסיף מחול על הקודש ולקבל על עצמו תוספת שבת, אלא שהתוספת באה מן השבת, והיא הוספה בשבת עצמה, דיום השבת "טורף" מלפניו ומלאחריו, וקדושת יום השבת גופי' מתפשטת בזמן הסמוך אליו. ואף קודם זמן תוספת מציינו לדינא דלאחרי חצות היום אסור באמירת תחנון. ויסוד הדבר מפני שקדושת שבת ויו"ט גופייהו מתפשטת אז קצת (במידה השוללת אמירת תחנון). ועד"ז י"ל בנוגע לכללות יום ערב שבת ויו"ט - שהטעם שיום זה נקרא בדיני התורה בתואר "ערב שבת", הוא מפני שביום זה מתחילים כבר עניני שבת ויו"ט (ועיי' בזה היטב בלשון האבודרהם בסדר תפילת השבת בתחילתו, ואכ"מ).

ומעתה י"ל דאינו רק לגבי כללות קדושת היום, אלא שייך גם לענין המועד המיוחד בכל מועד - דמתפשט ממנו גם לערכו של יום (וכן הי' בעת המאורע הראשון דמועד זה). וכגון בפסח שמצינו בתורה דזמן הקרבת קרבנו (השייך להמאורע של המועד, "ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח גוי") הוא בי"ד בניסן, אף שהמאורע ד"ופסח הי'" הי' רק בליל ט"ו ניסן. והוא הדין הכא גבי מתן תורה בששי בסיון, שכבר בה' בסיון, ערכו של יום, יש התפשטות ד"מעין" מן המאורע עצמו.

ולענין ממש"כ הצ"ח פסחים סח: גבי הא דאמרי' דלכו"ע בעצרת בעינן "לכס" (שמחה במאכל ומשתה כו') משום שהוא יום שניתנה בו תורה, ולכאור' מבואר בר"ה ו: דבזמן שקידשו ע"פ הראי' הי' יכול עצרת לחול בה' בסיון, שאינו יום נתינת התורה, וכ' ע"ז ע"פ מה שכתבו התוס' במסכת

והציווי שלפני מתן תורה, אלא רק "מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו בסיני" (לשון הרמב"ם שם), היינו הציווי דמ"ת בלבד, וא"כ מהו שייחס הכתוב תמיד שמקריבין לדורות לעולת התמיד העשוי' בהר סיני "קודם לתורה". ולהכי יש לחדש, ומסתברא מילתא, דאף שהי' זה "קודם לתורה" מ"מ משנעשה הדבר בה' בסיון, שכל מהותו היא הכנה סמוכה למתן תורה, הי' בזה גדר של מתן תורה, והוי כעולת תמיד הנעשית לאחר מתן תורה, עד שעל עולת התמיד לדורות נאמר שהיא אותה העולה "העשוי' בהר סיני". וי"ל דזה גופא הטעם להדגשת התורה "העשוי' בהר סיני" - ללמדנו הי' גופא, דעולה שהקריבו בה' בסיון הי' בה הגדר ד"הר סיני" ומתן תורה. ומעתה א"ש הא, דאי פרטות נאמרו בסיני - שייכי אף בעולה זו.

ויש לדון בהסברת הדבר, מאי טעמא קבעה תורה כן, שיש בזה גדר דמ"ת אף שקדמה למ"ת. והנראה בזה, דהנה בנוגע לגדר ערב שבת וערב יו"ט (שבו על האדם להכין לשבת ויו"ט) מצינו שאין זה רק דין מצד הגברא, שחלה עליו חובה להכין עצמו כדי שישמור השבת כדבעי, אלא יש על ערב שבת גדר גם מצד החפצא, מצד שבת ויו"ט עצמם, דבערב שבת ובערב יו"ט יש כבר מעין קדושת השבת והיו"ט (וממילא הוי אף הוא מכלל גדר קדושה זו), ורק שבזה גופא יש כמה דרגות בהלכה. דבזמן הסמוך ביותר לשבת ישנו ענין ההוספה מחול על הקודש ממש, ובלשון המכילתא הידוע (יתרו כ, ח), דיום השבת הוא כ"זאב" אשר "טורף מלפניו ומלאחריו", וכבר נתבאר במקום אחר בארוכה הדיק בזה, שתוספת שבת אינה

"תלוי בדעת האדם". ואם כן, מדוע הגבילו חכמים את אופן העונג וציוו שיהי' האדם אוכל ושותה דווקא, ועד שהמתענג באופן אחר מחליף "עונג חכמים כו' בעונג אחר", לכאורה הי' הדין צריך להיות שכל אחד יכול לקיים מצות עונג בכל דבר שהוא מתענג בו?

ואף שרוב בני אדם אכן מתענגים מאכילה ושתי', הרי יש בני אדם שמתענגים באופנים אחרים, וכמו בתענית של תשובה וכיוצא בזה, ולכאורה יש בזה גדר של עונג לגביהם, ומדוע בטלה דעתם ואין זה נחשב לעונג?

ביאור תמיהה זו, נעוץ ביסוד מוסד במהותן של מצוות התורה:

מבואר בתניא (פל"ז ח ומקורו בעץ חיים שער כ"ו), שנשמתו של יהודי טרם ירדתה למטה היא במצב נעלה מאוד, והיא כשלעצמה "אינה צריכה תיקון", וכל עיקר התיקון של המצוות, ש"ניתנו לצרף בהם את הבריות" (בראשית רבה פמ"ד, א ועוד), מכוון אל הגוף דווקא. תכלית המצוות היא לזכך ולצרף את הגוף של היהודי ולקדשו.

וממילא מובן, שכאשר התורה מצווה על מצות עונג, אין המכוון שהנשמה תתענג בתענוג רוחני מקדושת יום השבת בלבד, אלא המכוון שגם הגוף יחוש בתענוג ביום השבת. ואדרבא, עיקר המכוון במצות עונג שבת ויום טוב הוא "לצרף" את הגוף, שהגוף ירגיש ויתענג בזה.

ומכיוון שהתענוג הטבעי של הגוף כפי שבראו הקב"ה הוא בענייני אכילה ושתי', על כן נקבעה מצוות עונג שבת ויום טוב באכילה דווקא.

ועל כן אסור להתענות בשבת, מכיוון שהתענית היא עונג הנשמה אבל היא צער לגוף. ואפילו אם פעל אדם בעצמו שגופו יתענג מן התענית, הרי אין זה באמת תענוג הגוף עצמו, אלא שעל ידי עבודתו שולטת הנשמה בגוף, אבל עדיין תענית היא היפך תענוג הגוף.

יהודי ששרוי בעולם החלומות

ומעתה עולה תמיהה: אם כל עיקר מצוות עונג שבת ויום טוב היא באופן שגוף האדם דווקא יתענג בו, מדוע הותרה בהם תענית חלום, שבוודאי אינו עונג גופני אלא עונג של הנשמה?

וביאור העניין רמזו בשמה של תענית זו גופא: "תענית חלום". כי, אכן, מצב זה, שבו יהודי מותר להתענות בשבת ויום טוב, בניגוד למהות מצוות העונג, הוא מציאות של "חלום":

מבואר בספרים (ראה תורה אור וישב כח, ג) שהגלות נמשלה לחלום, כמו שנאמר "היינו כחולמים" (תהלים קכו, א). בחלום יכול אדם לראות חיבור הפכים שאינו עולה על הדעת ועל המחשבה בהיותו ער, ורק בשעת השינה שכח השכל מסתלק, ייתכן לחשוב גם על דברים הופכיים ובלתי מתקבלים על הדעת.

וכן הוא בזמן הגלות, שמכיוון שהאור האלקי נעלם ומוסתר, יכול להיות שיהיו אצל האדם "דברים הפכיים", מעין חלום: בשעת התפלה הוא עומד בהתעוררות אמיתית לעבודת ה', ואחר התפלה שוכח מזה לגמרי, ומתנהג באופן הפכי מהרגשתו בשעת התפלה.

בגדר הקרבנות דחמישי בסיון

יפלא בכמה סוגיות בש"ס דמשמע דהי' בזה גדר של קרבנות דאחר מ"ת, ויבאר יסוד הדבר וטעמו

לומר דביחד עם הציווי מפי הגבורה להקריב עולת תמיד בה' בסיון (עיי' ל' רש"י חגיגה שם), נאמרו גם "פרטות" דיני הפשט וניתוח. ועצ"ע קצת הא מנין להש"ס, ולמה לא נאמר דהוי כמו שאר דברים שעשו ישראל קודם מ"ת ע"פ ציווי – דזהו מגדר אחר ואינו שייך לציוויים דלאחר מ"ת (עיי' היטב בסוגיא דחגיגה שם, ובפיהמ"ש להרמב"ם סוף פ"ז דחולין).

והנראה בזה, בהקדים תמיהה נוספת (ויעוי' בכל הבא להלן באור התורה להצמח צדק שמות כרך ח ע' ג'מב), דבחגיגה שם דריש רע"ק בכוונת הפסוק האמור בעולת תמיד לדורות "עולת תמיד העשוי' בהר סיני" – "קרבנה ושוב לא פסקה" (ולהכי עולת תמיד דדורות מתייחסת לה), וכמבואר שם בסוגיא, דס"ל דעולה שהקריבו במדבר עולת תמיד הואי, ופירשו התוס' דהיינו עולה דה' בסיון "קודם לתורה". ולכאורה אף כאן יש לתמוה דכיון שגם מצוות שנאמר בהן ציווי לפני הדיבור דמ"ת אין אנו מקיימים אותן מצד הדיבור

איפ"ל אמוראי בזבחים קטו: גבי עולה שהקריבו ישראל בסניני לפני מתן תורה (כמבואר בקרא משפטים כד, ה) אי היתה טעונה הפשט וניתוח או לאו. ומסיק התם דתנאי היא, כי לר' ישמעאל דס"ל דרק כללות נאמרו בסניני (כגון מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו וגו', רש"י) ופרטות באהל מועד (היינו דבסניני עדיין "לא נתפרשו הלכות עולה ושלמים", רש"י), נמצא שעדיין לא נצטוו בדיני הפשט וניתוח דפרטות הן; משא"כ לר' עקיבא דס"ל כללות ופרטות נאמרו בסניני, היתה טעונה הפשט וניתוח. וכבר נתקשה בזה רעק"א (חגיגה ו:): תמיהה רבתי, דסו"ס לכל הדעות הוקרבה העולה בחמישי בסיון, קודם מתן תורה, כמבואר בקרא; וא"כ למאי נפק"מ מה שייך הא דפרטות נאמרו בסניני לענין הקרבת העולה שקודם "סיני". ועל כרחין צריך לחדש בזה, דודאי משום שהעולה הוקרבה בחמישי בסיון, הי' בה כבר גדר של "הר סיני" ומתן תורה, ולהכי ודאי אם נקטינן דאף פרטות נאמרו בסניני צריך

וזוהו גם ענין החלום כאן:

מחד מדובר ביהודי שחפץ בכל ליבו לענג את השבת באכילה ושתי' כציווי הבורא ית"ש, ואילו לא הי' במצב של "שינה" ו"חלום" ורחני, אזי בבוא יום השבת הי' גופו חש את ה"ויקדשהו" (יתרו כ, יא), וממילא הי' נהנה מאכילה ושתי', גם אם בשאר ימות החול אינו נהנה מכך.

אך ה"שינה" הרוחנית מבלבלת ומסתירה על קדושת יום השבת ועל עבודת ה' של האדם, וגופו מבלבלו ומונעו מעבודת ה' כראוי במצוות עונג שבת ויום טוב, ואינו מניח לו ליהנות מאכילה ושתי'!

ומכיוון שיהודי זה נמצא במצב של "חלום" וגלות עמוקה, מתחשבת התורה במצבו, ומתירה לו להתענות, מכיוון שבשעה זו התענוג שלו הוא בעניין של תענית. אך אין זה מצב ראוי ורצוי כלל, כי אם שהתורה מדריכה את האדם בכל מצב שנמצא בו, ומורה לו כיצד לנהוג גם במצב של העלם והסתר על אור הקדושה.

[נבוזה יובן גם מה שמצינו בש"ס רק היתר תענית חלום, אף שהותרו עוד כמה אופנים בשו"ע ושו"ע אדמוה"ז ריש סי' רפח, משום ש"חלום" הוא רמז ואב לכל מיני ההיתרים כמשנ"ת].

שמחת התורה חודרת עד הקצה התחתון ביותר

כל הדברים האמורים למעלה, בהנהגת האדם כאשר גופו מעלים ומסתיר על אור הנפש אשר בקרבו, שייכים בשבתות ושאר ימים טובים, אך שונים הם פני הדברים בחג השבועות, יום שניתנה בו תורה לישראל.

במתן תורה מצינו עניין נפלא, שהקול של עשרת הדיברות נשמע מכל קצוות הארץ: "מסתכלים למזרח ושומעין את הדבור יוצא אנכי כו', וכן לארבע רוחות, ולמעלה ולמטה" (תניא פל"ו מתקוני זהר תיקון כב (סד, ב)). יתר על כן, אמרו חז"ל שלקול של מתן תורה לא הי' "בת קול", היינו קול החוזר הנקרא בשם "הד", ונתבאר בזה במק"א (לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1092 ואילך. הובא בקובץ זה ע' ו ואילך) שהשי"ת טבע בעולמו שכאשר בהתפשטותו של קול הוא פוגע בדבר מה, אזי הוא חוזר ונשמעת בת קול, אך במתן תורה לא חזר הקול, לפי שחדר ונספג בכל הבריאה כולה.

והדברים נפלאים: בדרך כלל, כאשר מדובר על עניין רוחני נעלה, הוא יכול להתלבש ולשכון רק במקום זך ומזוכך ומצורף, כמו אצל צדיק ועובד ה', אך עשרת הדיברות שניתנו בסיני, עניינים נשגבים ועמוקים וקדושים, חדרו בכל קצוות תבל, גם במקומות הנחותים ביותר!

וטעם הדבר הוא משום שעשרת הדיברות ניתנו מהקב"ה בכבודו ובעצמו, והוא "בלי גבול האמיתי", אין לו שום גדר ושום הגבלה, והוא יכול לשכון בכל מקום, נעלה ונחות, מבלי שום הגבלה, ולכן מילאה ההתגלות את הבריאה כולה.

דבר זה נרמז בתיבת "אנכי" שבתחילת עשרת הדיברות. וכמבואר בגמרא (שבת קה, א כג"ר-סט הע"י) שתיבה זו היא ר"ת "אנא נפשי כתבית יהבית" - הקב"ה אומר כביכול: אני את עצמי

◇ תורת חיים ◇

לא "להרדם" בעבודת ה'

כאשר ישנו בני ישראל בערב מתן תורה, לא הי' הקב"ה מרוצה מכך, וקרא עליהם "מדוע באתי ואין איש" וגו' (ישעי' נ, ב).

ונתבאר למעלה, שבני ישראל ישנו בכדי שנשמתם תשאב לה חיים בעולמות העליונים, ובכך יתכוננו כראוי לקבלת התורה. אבל לא הי' זה לרצון, כי עיקר הכוונה היא לזכך ולקדש את הגוף הגשמי.

ומזה יש ללמוד הוראה בעבודת האדם את קונו:

יש והאדם חושב לעצמו, שכבר נתעלה בעילוי אחר עילוי, והוא כבר במצב רוחני זך ומרומם, וממילא יכול הוא לפרוש מן העולם, לנתק את עצמו מענייני הגשמיות ומשאר בני אדם, ולהסתגר בד' אמות של תורה ותפילה.

טוען הוא ש"שינה של עצרת עריבה והלילה קצרה": ה"לילה", החושך וההסתר על הנשמה הוא "קצר" וקלוש אצלו מרוב קיום התורה ומצוות שלו, וממילא הרי יכול הוא להיות במצב של "שינה", עבודת הנשמה כשלעצמה ללא התעסקות עם הגוף, ו"שינה" זו תהי' "עריבה" שהרי על ידה יעלה במעלות גדולות ונפלאות (וכמבואר בארוכה למעלה).

וכשיעבוד עבודתו בסדר זה, הרי מאומה לא יפריע לו יותר, שכן העולם מתבטל בפני עבודה נעלית כזו ומסייע לה. וכפי שמצינו בשינת עצרת של בני ישראל ש"אפילו פורטענא לא עקן בהם", היינו שהבריאה כולה סייעה לשינה נעלית ונשגבת זו.

אמנם, מסיפור שינת עצרת ניתן ללמוד שלא הייתה הנהגה זו לנחת רוח לפניו ית', אלא להיפך: תכלית הכוונה היא שעבודת ה' תכלול גם את הגוף הגשמי, והאדם יזכור ויהפכנו לקדושה.

ומזה הטעם נוהגים בחג השבועות להישאר נעורים ולעסוק בתורה כאשר הנשמה מלובשת בגוף, כי זוהי ההכנה הטובה ביותר למתן תורה ולקידוש וזיכוך העולם והגוף.

וממילא, אל לו לאדם להסתגר ולפרוש מן העולם הגשמי, אלא צריך להתעסק גם בקידוש וזיכוך הגשמיות, ובהשפעה על אלו שיכול להשפיע עליהם, ובכך דוקא תגשם תאוותו של הקב"ה "להיות לו ית' דירה בתחתונים" (תנחומא נשא טו. תניא פל"ו), שאור הקדושה יחדור עד למקומות השפלים ביותר ויקשר אותם עם הקב"ה.

ועל ידי ההתעסקות עם הזולת יתעלה גם הוא עצמו עילוי רב ועצום, כמאמרם ז"ל (תענית ז, א) "ומתלמידי יותר מכולם".

תכלית הכוונה היא בזיכוך הגוף הגשמי

ומעתה צריך להבין לאיך גיסא, מדוע לא נתקבלה עבודה זו, והיו בני ישראל צריכים להיות ערים באותו הלילה עד שנאמר על זה "מדוע באתי ואין איש", ועד ימינו אנו נדרשים בני ישראל שבכל דור לתקן את הפגם שבשינה זו על ידי שניעורים כליל שבועות משך כל הלילה ועוסקים בתורה. ולכאורה, אם הי' בזה עבודה נעלית, מה פגם יש ב"שינה" זו?

ביאור העניין:

נתבאר בדברי חז"ל (תנחומא נשא טז. תניא פל"ו) שתכלית בריאת העולם הוא מה ש"נתאוהו הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים". שייברא עולם גשמי גם ומגושם ונחות, ובני ישראל יזככו ויקדשוהו על ידי עסק התורה והמצוות וניצול ענייני העולם לשם שמים ולעבודתו ית', עד אשר יהי' העולם כולו ראוי ומוכן להיות "דירה" ומשכן לבורא ית'.

ועניין עיקרי בעבודה זו, הוא זיכוך וקידוש הגוף הגשמי של איש הישראלי, שמצד טבעו הוא תאב לעניינים גסים ומגושמים, ועל ידי עבודה ויגיעה היהודי מזככו ומביאו להשגות אלוקיות ודביקות בהשי"ת.

וכאשר יהודי עובד את השי"ת על ידי גופו הגשמי, הרי הוא משיג השגות אלוקיות נעלות הרבה יותר ממה שיכול להשיג על ידי עבודת הנשמה לבדה.

וכל כך גדלה עבודת ה' שנעשית על ידי הנשמה בהתלבשותה בגוף הגשמי, עד שהתורה ניתנה לנשמות בגופים דווקא, וכאשר הייתה מחלוקת בבית דין של מעלה, הנה שאלו דווקא לרבה בר נחמני שהי' בעולם הזה, משום ש"תורה לא בשמים היא" (נצבים ל, יב), ואמר הקב"ה "נצחוני בני נצחוני" (ב"מ נט, ב).

עניין זה, שיהודי יכול לזכך ולשנות את הגוף והגשמיות על ידי עבודתו הרוחנית, לא הי' מימי קדם. בעת שנברא העולם נגזרה גזירה ש"השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" – ענייני "שמים" ורוחניות לא ירדו ונתלבשו בדברים גשמיים, ועניינים גשמיים שבבחינת "ארץ" לא נתרוממו ונזדככו (תנחומא וארא טו. שמות רבה פ"ב, ג). וגם כאשר אבותינו הקדושים עבדו את השי"ת, הרי לא נזדככו הדברים הגשמיים על ידי עבודתם (וראה לקוטי שיחות ח"ה עמ' 79 ובהערות אודות פעולת עבודת האבות).

ורק במתן תורה בטלה גזירה זו, ומני אז בכוחו ויכלתו של איש הישראלי לזכך ולקדש את הגוף והגשמיות, ועל ידי זה להגיע למדרגות נשגבות ביותר, מה שאין הנשמה עצמה יכולה להשיג קודם התלבשותה בגוף.

ועל כן, ההכנה הראוי' למתן תורה אינה שינה עריבה, באופן שהנשמה תסתלק מן הגוף, אלא אדרבא: ההכנה הראוי' למתן תורה היא כאשר היהודי ער ונשמתו מלובשת בגוף גשמי, והוא עמל לזכך ולקדש את הגוף, ודווקא עבודת התקדשות הגוף היא היא ההכנה הנצרכת למתן תורה.

הכתבתי ונתתי בתורתך (כאן נתבאר ע"פ מה שפירש אדמו"ר הזקן בלקוטי תורה שלח מח, ד). וכאשר מדובר בהקב"ה בכבודו ובעצמו בוודאי שיכול הוא להתגלות בכל מקום ללא הגבלה.

וכשם שהדברים אמורים בעצם עניין מתן תורה, כך הם גם בשמחה ששורת אצל איש הישראלי מחמת נתינת התורה:

שמחת כל הימים טובים ושבתות היא מצד התגלות הקדושה שבאותם ימים, אך התגלות זו היא מוגבלת ואינה חודרת בכל מקום, ולכן יש אנשים שאצלם הגוף מעלים על השמחה הזו, והם אינם יכולים לענג את היום טוב באכילה ושת"י, ומותר להם להתענות תענית "חלום".

אך בחג השבועות השמחה על נתינת התורה היא בלתי מוגבלת כלל, ואין מקום באדם שבו אינה חודרת שמחה זו. אפילו במקומות הנחותים ביותר באדם מורגש כיצד "נוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו".

וממילא, הדבר פועל גם ב"עולם החלומות". גם כאשר אדם חלם חלום שבדרך הטבע מונע ממנו לאכול ומצער אותו ביותר עד שתענוגו הוא בתענית. ואכן, בשבתות וימים טובים יתכן שהדבר יעלים על שמחה של מצווה ויותר להתענות. אך בחג השבועות חודרת שמחת התורה גם למצב זה, והרי הוא שמח ונהנה באכילה ביום שנתנה תורה בו.

ביאור העניין:

נתבאר בתניא (פ"ז), שהנשמה בהיותה למעלה דבוקה בהשי"ת באופן נעלה ביותר, וכאשר יורדת להתלבש בגוף, והיא שייכת לעניינים גשמיים נחותים, הרי כבר אינה דבוקה בהשי"ת כמקודם. וגם כאשר יהודי עובד את השי"ת בהשגה אלוקית ומתקרב אל השי"ת ודבק בו, הרי אין ביכלתו להגיע לאותה דביקות שהייתה לנשמה לפני התלבשותה בגוף.

וכמבואר שם ש"גם שיהי' צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים, לא יגיע למעלות דביקותו בה' בדחילו ורחימו בטרם ירדתו לעולם הזה החומרי, לא מינה ולא מקצתה". וזאת, משום ש"הגוף אינו יכול לסבול" ולקבל את הדביקות בו ית' באופן נעלה כל כך.

אמנם, גם לאחר ירידת הנשמה לגוף יש אפשרות לנשמה להשיג דביקות בהשי"ת בלי הפרעת הגוף, וזאת בשעת השינה. כאשר הגוף ישן, עולה הנשמה למעלה (בראשית רבה פי"ד, ט), ובגוף נותרת רק מידה קטנה של חיות, "קיסטא דחיותא" (ראה זהר ח"א פג, א), ואזי יכולה היא להשיג השגות אלוקיות הרבה יותר ממה שהיא משיגה בהתלבשותה בגוף בשעה שהאדם ער.

וכן מצינו גם בלומדי תורה במסירה ונתינה, שבעת השינה מודיעים להם ענייני תורה, ולפעמים עניינים שהתייגעו בהם במשך היום ולא הצליחו להבינם, הרי הם מתורצים דווקא בעת השינה, באופן שבקומם משנתם מתורצות הקושיות שנתעוררו להם אתמול! וכל זאת על ידי השגת הנשמה בעלותה למעלה בשעת השינה (ראה ספר המאמרים קי"ח השי"ת בתחילתו, לוח "היום יום" ד' טבת. וכתב הרדב"ז בס' מגדל דוד עה"פ "דובב שפתי ישנים" (שה"ש ז, י) שיש והאדם "נו"נ בהלכה" בחלום, והעיד על עצמו ש"כמה פעמים הותרו לי מקצת ספיקות בחלום").

ועל כן הלכו בני ישראל לישון לפני מתן תורה, הם חפצו שהנשמה תתפשט מן הגוף, תתעלה ותשיג השגות גבוהות, והשגות אלו שתשיג בשעת השינה, יהיו ההכנה האמיתית והראוי' לגילויים הנעלים שיתגלו בעת מתן תורה.

ועל כך אמרו חכמים "שינה של עצרת עריבה והלילה קצרה":

"עצרת" - הוא המועד שבו נסתיימה עבודת ספירת העומר, ואז עמדו בני ישראל במצב נעלה שכבר השיגו מ"ט שערי בינה, והגוף נזדכך הרבה מגסותו.

"ה'עריבה קצרה" - מכיוון שהשיגו מ"ט שערי בינה, הרי החושך וההעלם של הגוף שבבחינת "לילה" התקטן ו"התקצר", וכמעט שאין עוד העלם.

"שינה . . עריבה" - וממילא הרי על ידי השינה בלילה זה יכולים להשיג דרגות נעלות ועריבות ביותר!

ומצד גודל העילוי שהי' באותה שינה, הגה אפילו בעלי החיים לא הפריעו לעבודה זו, וממילא "אפילו פורטענא לא עקץ בהם".

קול גדול ולא יסף

קול גדול ולא יסף. רבי יוחנן אמר קול אחד נחלק לשבעה קולות והם נחלקים לשבעים לשון.

רבי שמעון בן לקיש אמר שממנו נתבאו כל הנביאים שעמדו. רבנן אמרי שלא היה לו בת קול:

לשבעה קולות. לא אמר ממחלה לשבעים קולות ויש לו סוד למציני דעת: לא היה צמ קול. לאומו קול של הר סיני וזהו ולא יסף [כדלקמן בסוף הסדר].

(שמות רבה סוף פכ"ח ופי' מתנות כהונה)

◇ עיונים וביאורים ◇

מצוות בני נח במתן תורה

לדברי ר' יוחנן משמעות התיבות "קול גדול ולא יסף", הוא שלא הי' לקול סוף, אלא "קול אחד נחלק לשבעה קולות, והם נחלקים לשבעים לשון".

ויש לעיין במשמעות הדבר, מדוע הי' הקול של מתן תורה צריך להיחלק לשבעים לשון, ולכאורה הי' די שיאמר בלשון הקודש.

ויש לבאר בזה:

כתב הרמב"ם (הלכות מלכים פ"ח ה"י) שקיום שבע מצוות בני נח קשור גם לבני ישראל: "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח". בזמן שיד ישראל תקיפה, המצווה היא לכוף ולהכריח את כל באי עולם לקיים את שבע המצוות שלהם, ובזמנים אחרים יש להשתדל אצל אומות העולם שיקיימו את שבע המצוות.

והנה, אין הנכרי יוצא ידי חובתו כמה שמקיים את שבע המצוות מפני ציווי ה', אלא עליו לקיימן דווקא מפני שכך ציווה ה' בתורתו, והודיע זאת על ידי משה רבנו, וכפי שפסק הרמב"ם (שם, יא) "כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן, הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא, והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו".

וגם פרט זה הוא חלק מחובתו של היהודי, לפעול אצל באי עולם שקיום שבע המצוות יהי' דווקא משום שכן ציווה ה' בתורתו על ידי משה רבנו.

ועל כן נחלק הקול של מתן תורה לשבעים לשון, כדי שהמצוות של אומות העולם יהיו גם הן חלק מן ה"קול גדול" ומן התורה שניתנה בסיני על ידי משה רבנו.

ומובן, שהתשוקה והציפי' לקבלת התורה, הלכה והתגברה מיום ליום כאשר הלך והתקרב הזמן המיועד למתן תורה, ובסיומם של שבעה השבועות היו ישראל במעמד ומצב של השתוקקות עצומה לקבלת התורה.

ואם כן תמוה, כיצד היו מסוגלים בני ישראל לישן באותו הלילה, בהגיע המועד הנכסף, עד שהי' הקב"ה צריך להעירם משנתם בקולות וברקים?

כאשר מתבוננים במהותה של ספירה זו בדרך הפנימיות, גדלה התמיהה שבעתיים:

בסוף גלות מצרים, היו בני ישראל משוקעים במ"ט שערי טומאה רח"ל (ראה זהר חדש ריש פרשת יתרו), והקב"ה בכבודו ובעצמו משכם והוציאם מטומאה חמורה זו. ומני אז, במשך שבעה שבועות התעסקו בני ישראל לקדש ולזכך את עצמם בכדי שיהיו ראויים לקבל את התורה.

ומבואר בספרים (ראה לקוטי תורה במדבר י, א. שם, ד. ועוד), שבימי ספירת העומר, כאשר הלכו בני ישראל ונתעלו בעבודתם את קונם, הנה בכל יום המשיכו על עצמם עוד גילוי אלוקי. גילויים אלו נקראים בשם "שערי בינה", ובמשך שבעה שבועות המשיכו על עצמם מ"ט שערי בינה. ואז, בחג השבועות נמשך ונתגלה עליהם "שער החמישים", שהוא הגילוי האלוקי הנשגב והנעלה ביותר, שנתגלה לישראל במעמד הר סיני.

ולכן ספירת העומר נמשכת מ"ט יום, משום שמדובר על מ"ט דרגות שעלו בני ישראל בעבודתם, עד אשר היו מוכנים וראויים לקבל את התורה.

ואם כן, דעת לנכון נקל, שאם בצאת ישראל ממצרים, כאשר אך נחלצו ממ"ט שערי טומאה, כבר השתוקקו ונכספו לקבל את התורה; הרי בתום ספירת העומר, כאשר עמדו בדרגה מרוממת ונשגבת ביותר והשיגו מ"ט שערי בינה, בוודאי שתשוקתם לקבלת התורה התעצמה וגדלה לאין ערוך ממה שהייתה ביציאת מצרים.

ומעתה מתעצמת ומתחזקת התמיהה: כיצד היו בני ישראל מסוגלים לישון "שינה עריבה" כאשר הגיע היום הנכסף של קבלת התורה?

נו"נ בהלכה בשעת השינה

שנתם של בני ישראל בליל עצרת לא הייתה שינה רגילה, וברור הדבר ששינה זו הייתה עניין ועבודה נעלית ביותר:

הלא מדובר ביהודים שנתעלו דרגה אחר דרגה במ"ט שערי בינה, ואם הלכו לישון לפני מתן תורה, בוודאי לא הי' בזה היסח הדעת ח"ו ממתן תורה, אלא שינה זו גופא הייתה חלק מהכנותיהם למתן תורה!

ראי' לדבר: חזינן, שהתרחש לבני ישראל נס באותו הלילה, ש"אפילו פורטענא לא עקץ בהם", ומכיוון שבדרך הטבע דרכם של הפרעושים לעקוץ את בני האדם הישנים, וכאן בדרך נס לא עקצום, משמע שהייתה עבודה נעלית ביותר באותה השינה, עד שנשנתנו סדרי בראשית בעבורה.

◇ עיונים וביאורים ◇

ה"קול גדול" של מתן תורה בדורנו

אודות ה"קול" של מתן תורה, דרש ריש לקיש שלא כלה אותו הקול, אלא המשיך להישמע מפייהם של הנביאים. דרשתו של ריש לקיש היא מהפסוק "קול גדול ולא יסף", שמשמעות הדברים היא שלא הי' לו סוף, ודורש ריש לקיש שזהו על ידי שהקול ממשיך בתוך נבואתם של הנביאים – "ממנו נתנבאו כל הנביאים שעמדו".

ולא רק הנבואות משתלשלות מן ה"קול" שנשמע בסיני, אלא הדברים אמורים אף על דברי החכמים שבכל דור ודור, וכפי שדרשו במדרש שם, ש"לא כל הנביאים בלבד קבלו מסיני נבואתן, אלא אף החכמים העומדים בכל דור ודור, כל אחד ואחד קבל את שלו מסיני".

ויש לבאר את משמעות הדבר, למאי נפקא מינה אם נאמרו הדברים מסיני, או שנמסרו בזמן אחר.

נתן את עצמותו ית' לכל אחד ואחת

במתן תורה מצינו שני חידושים נפלאים:

א. הקב"ה "הכניס" את עצמו כביכול לתוך עשרת הדברות, וכמובן מדרשת חז"ל על תיבת "אנכי", שהיא ראשי תיבות "אנא נפשי כתבית יהבית" (שבת קה, א כגירסת העין יעקב), והיינו שהקב"ה "הכתיב" את עצמו בתורה ונתן אותה לעמו ישראל (כן פירש אדמו"ר הזקן בלקוטי תורה שלח מח, ד ואילך עיי"ש).

דבר זה, שבתוך דברי התורה נמצא הקב"ה בעצמו, לא הי' קודם מתן תורה, והוא התחדש רק על הר סיני.

ב. במתן תורה נאמר "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". הדיבור נאמר בלשון יחיד, משום שיש כאן ציווי פרטי לכל אחד ואחת מישראל. ולא רק כלפי אלו שחיו באותו הדור, אלא כל נשמות ישראל מכל הדורות כולם שמעו מהקב"ה את ההוראה הפרטית "אנכי ה' אלקיך" (פריק דר"א פמ"א. שמות רבה סוף פכ"ח).

ונמצא אפוא, שבמתן תורה נתן הקב"ה את כל עצמותו לכל יהודי ויהודי בייחוד ובאופן פרטי.

כל פרט בתורה הוא מה"קול הגדול"

ניתן הי' לחשוב, שמעלות נפלאות אלו, נתינת הקב"ה בכל עצמותו, ולכל אחד ואחת בפרטיות, היו רק בעשרת הדיברות, אך הציוויים שנאמרו לאחר מכן, אינם באותו תוקף כמו הציוויים שבהר סיני. ציוויים אלו נאמרו בכללות לאומה כולה, ואמנם כל אדם מצווה לקיימם אבל רק משום

שינה של עצרת עריבה

ר' פנחס בשם רבי הושעניא אמר, עד שהמלך במסיבו, עד שהמלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה במסכו בריקע כבר הקדים, שנאמר ויהי ביום השלישי בהיות הבקר.

למלך שגור ליום פלוני אני נכנס למדינה, וישנו להם בני המדינה כל הלילה, וכשבא המלך ומצאם ישנים העמיד עליהם בקלאנין בוקינס ושופר, והיה השר של אותה מדינה מעוררן ומוציאן לאפנתו של מלך, והיה המלך מהלך לפנייהם עד שהגיע לפלטיין שלו.

כך הקב"ה הקדים דכתיב ויהי ביום השלישי בהיות הבקר, וכתיב כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם. ישנו להם ישראל כל אותו הלילה, לפי ששינה של עצרת עריבה והלילה קצרה, אמר ר' יודן אפילו פורטענא לא עקץ במ, בא הקדוש ברוך הוא ומצאן ישנים, התחיל מעמיד עליהם בקלאנין, הה"ד ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים, והיה משה מעורר לישראל ומוציאן לאפנתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הה"ד ויוצא משה את העם לקראת האלקים, והיה הקדוש ברוך הוא מהלך לפנייהם עד שהגיע לחר סיני דכתיב והר סיני עשן כלו.

א"ר יצחק זה הוא שמקנתין על ידי ישעיהו, שנאמר מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה הקצר קצרה ידי מפדות:

בקלאנין פי. כולם מיני משמיעים קול הס: לאפנמי. פי הערוך לקראתו ולפניו: פורטענא. פרעוש בלע"ז פורטענא כך מלאתי:

(שיר השירים רבה פ"א, יב ב ופי' מתנות כהונה)

עיונים וביאורים

שינה לפני מתן תורה?

כתב המג"א (ריש סי' תצד) אודות ליל חג השבועות: "איתא בזוהר שחסידיה הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה, וכבר נהגו רוב הלומדים לעשות כן. ואפשר לתת טעם ע"פ פשוטו, לפי שישראל היו ישנים כל הלילה והוצרך הקדוש ברוך הוא להעיר אותם כדאיתא במדרש, לכן אנו צריכים לתקן זה".

ויש לתמוה על עצם שנתם של בני ישראל בלילה שקודם מתן תורה:

נודע בשערים מה שהביא הר"ן (סוף פסחים בשם הגדה) טעם לספירת העומר, ש"בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלקים על ההר הזה, אמרו לו ישראל משה רבינו אימתי עבודה זו, אמר להם לסוף חמשים יום", ומרוב תשוקה וציפי' עצומה לקבלת התורה, "היו מונין כל אחד ואחד לעצמו" את הימים עד לקבלת התורה.

שהציווי נאמר לכלל, וכל אדם הוא חלק מן הכלל, וגם אין הקב"ה נותן בהם את עצמותו.

מחשבה זו מתעוררת בפרט בנוגע לדברים שנתגלו על ידי הנביאים ועל ידי החכמים במשך הדורות שלאחרי מתן תורה ועד ימינו, שאמנם הם דברי תורה, ו"רוח ה' דבר במ ומלתו על לשונם" (לשון אדמו"ר הזקן בהקדמה לתניא, ע"פ שמואל ב כג, ב). אך מכל מקום אין בהם את המעלות הנפלאות ואת התוקף שבעשרת הדברות.

וכלפי טענות אלו אמר הכתוב: "קול גדול ולא יסף"! הקול של מתן תורה לא פסק, אלא הוא הולך ומתגלה גם בכל הציוויים והנבואות ודברי התורה של הנביאים והחכמים. גם בציוויים אלו פונה הקב"ה בכבודו ובעצמו לכל יהודי ומצווה אותו בפרטיות באותו הציווי.

אמנם הדברים לא נתגלו במפורש בעת מתן תורה, שכן יש פרטים מן התורה שמתגלים רק כאשר מגיע זמנם, וכפי שאמרו במדרש שם (שמות רבה פכ"ח) "עד אותה שעה לא ניתנה לו רשות להתנבאות", משום ש"ועת לכל חפץ" (קהלת ג, א וראה קה"ר שם), אך באמת גם אותם פרטים נאמרו כבר ב"קול גדול" שבמתן תורה, ונתגלו כאשר בא עתם וזמנם.

עיונים וביאורים

מדוע לא "הדהד" הקול של מתן תורה?

על הקול שנשמע במתן תורה נאמר "ולא יסף", ודרשו רבנן "שלא הי' לו בת קול". "בת קול" הוא קול החוזר, הנקרא "הד". הקול הנשמע הולך ומתפשט, וכאשר נתקל בכותל וכיוצא בזה, הרי הוא חוזר לאחוריו, ואזי נשמע קול נוסף מעין הקול הראשון.

[בתור"ה בת סנהדרין יא, א פירש שכן הוא פירוש "בת קול" בש"ס: "שלא היו שומעין קול היוצא מן השמים אלא מתוך אותו קול יוצא קול אחר, כמו פעמים שאדם מכה בכח [לולא דמסתפינא נדצ"ל "מדבר בכח"] ושומע קול אחר היוצא ממנו למרחוק". וגם למפרשים "בת קול" באופן אחר, הרי במדרש כאן ודאי הכוונה לקול החוזר, "הד"].

ויש לתמוה תמיהה גדולה:

במדרש שם הובאו גם דרשותיהם של ר' יוחנן וריש לקיש, ודרשות שניהם מפליאות את גדולתו וחוזקו של הקול. ר' יוחנן דרש שהקול לא הי' מוגבל ללשון הקודש בלבד אלא נחלק לכל השבעים לשון, וריש לקיש דרש שהקול לא הי' לו סוף אלא הולך ונמשך בדברי הנביאים והחכמים. אך דרשת רבנן שלא הי' לו "בת קול" מחלישה לכאורה את הקול, שהרי אם הקול הי' "קול גדול" וחזק ביותר הי' צריך להיות לו הד חזק גם כן?

עוד זאת יש לתמוה: כתב הר"ן בדרשותיו (ד"ח. וראה גם שבת נג, ב) שהקב"ה אינו עושה נס לחינם: "חפץ השם ית' לקיים מנהגו של עולם בכל מה דאפשר, ושהטבע יקר בעיניו לא ישנהו אלא לצורך הכרחי". ולכאורה, מציאות קול גדול וחזק ללא בת קול היא נס היוצא מגדרי הטבע,

ומדבר, כך גם באדם יש מעין חלוקה זו. הראש והשכל הם בחינת "מדבר" שבאדם, והרגל וכח המעשה היא בבחינת "דומם" שבו.

וכשם שבמתן תורה חדרו עשרת הדברות בדומם שבעולם, כך גם כאשר האדם לומד תורה צריך הלימוד לחדור בכל ענייניו עד ל"עקב" ול"דומם" שבו. וכפי שדרשו בספרים (ספר המאמרים תש"ח עמ' 253) על הפסוק "עקב אשר שמע אברהם בקול" (תולדות כו, ה), שאברהם אבינו עבד את קונו עד כדי כך שגם העקב שברגל הרגיש את גילוי האלוקות.

כל עשיותיו של האדם צריכים להיות חדרים בלימוד התורה שלו. וכפי שמצינו שלימוד התורה צריך להיות באופן ש"ערוכה בכל רמ"ח איברים" (ערובין נד, א. הל' ת"ת לאדמו"ר הזקן פ"ד ה"ט), והיינו שהלימוד ישפיע על כל הכוחות והאברים הגשמיים שבאדם, שכולם יטלו חלק בלימוד.

ואף שלכאורה עשיותיו של האדם הם עניינים גשמיים, "דומם" שבאדם, ולימוד התורה הוא עניין רוחני, וכיצד ניתן לחבר ביניהם?

והמענה לכך הוא, שאכן, מצד השכל שבתורה לא ניתן לחבר את התורה עם ה"עקב" והמעשה שבאדם, שכן שכל ודומם אין להם חיבור, והחיבור שביניהם הוא רק מחמת הגילוי האלוקי שבתורה, שלגביו אין הפרש בין רוחניות לגשמיות ואפשר לחבר ביניהם.

וכמו שעל ה"קול גדול" דמתן תורה נאמר "ולא יסף", שלא הי' לו סוף וגבול, כן הוא גם בעבודת השי"ת, ובשני פרטים:

א. אם האדם לומד את התורה באופן שהיא חודרת בכל איבריו ובכח העשי' שלו, שזה מורה על כך שהכח האלוקי שיש בתורה נתגלה אצלו, אזי על כך נאמר "אם ערוכה בכל רמ"ח איברים משתמרת", שהתורה "משתמרת", ואינו שוכח מה שלומד, שכן כלפי הקב"ה נאמר "אין שכחה לפני כסא כבודך" (וכמבואר בהל' ת"ת לאדמו"ר פ"ב ה"י במהות דרגא זו בלימוד התורה שאין בה שכחה). וזהו "קול גדול ולא יסף", שאין סוף והפסק ללימוד התורה שלו.

ב. לימוד התורה אינו מוגבל רק לשעת הלימוד, אלא הוא "משתמר" ומשפיע גם על הנהגתו בדברי הרשות, שניכר עליו בעשייתם שהוא יהודי שלומד תורה. אצל יהודי זה, התורה מורגשת בכל ענייניו הגשמיים, עד שהוא מקיים מה שנאמר "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו וראה במהות עבודה נעלית זו בלקוטי שיחות ח"ג עמ' 907), ומכין את העולם כולו להיות "דירה לו ית'" (תנחומא נשא טז. תניא פל"ו). וזהו "קול גדול ולא יסף", שאין הפסק להשפעת קול התורה, כי השפעתו ניכרת גם בשאר ענייניו ועשיותיו.

ולשם מה הי' נחוץ שינוי הטבע הלזה?

יש שפירשו (ראה ידי משה, יפה תואר כאן ועוד), שלא הייתה בת קול בכדי שלא יהי' מקום לטעות שהוא קול אחר, ויבואו לטעות שיש שני רשויות ח"ו. אך פירוש זה אינו מובן, כי בבת קול ניכר בבידור שאין היא אלא קול החוזר מהקול שנשמע קודם. ומכיוון שבשעת מתן תורה נשמע הקול מד' הרוחות ומלמעלה ומלמטה בבת אחת (פי' רבותינו בעלי התוס' עה"ת סוף פר' יתרו), הרי גם אם הייתה נשמעת בת קול, הי' ברור לכל שזהו קול החוזר מהקול הגדול שנשמע קודם מכל הרוחות?

ה"קול גדול" נספג במציאות כולה

ויש לומר הביאור בזה:

כפי שנתבאר למעלה, סיבת הבת קול, היא משום שהקול הולך ומתפשט וכאשר נתקל בדבר קשה הוא חוזר לאחוריו. וכן הוא הדבר בחפץ הנזרק שאם נתקל בכותל הוא חוזר לאחוריו, וכן הוא גם באור שאינו נקלט בדבר שמאיר עליו, שהוא חוזר ומאיר לאחוריו.

ונמצא שעניין הבת קול מורה על חלישות הקול. מכיוון שאינו מצליח לחדור בתוך הכותל הרי הוא חוזר לאחוריו, ואילו הי' מצליח לחדור גם בדבר הקשה, הרי לא הייתה נשמעת בת קול.

וזה הייתה הפלאת ה"קול גדול" של מתן תורה:

אמירתו של הקב"ה "אנכי ה' אלקיך" הלכה מכל העולם כולו, ושום דבר לא הי' יכול לעמוד ולעצור בעד הקול. הקול חדר בכל העולם גם בדומם ובאבנים ובעפר ובכל המציאות כולה. במתן תורה הי' כמו שיהי' לעתיד לבוא, כאשר "ונגלה כבוד ה' וראו כפ' בשר יחדיו כי פי ה' דיבר" (ישעי' מ, ה), שאז גם הבשר הגשמי יראה את הגילוי האלוקי, משום שהגילוי האלוקי יחדור ויקלט גם בבשר הגשמי.

וממילא מובן, מדוע לקול של מתן תורה לא הייתה בת קול, משום שהוא נספג בעולם כולו, ולא חזר לאחוריו. ונמצא, שחסרון הבת קול לא הי' עניין של נס, אלא להיפך: זהו טבע העולם, שכאשר הקול חודר למקום מסוים הרי אין הוא חוזר לאחוריו. ומובן גם כן, שהיעדר הבת קול מורה על תוקפו וחוזקו של ה"קול גדול", ולא על חלישותו ח"ו.

חדירת ה"קול גדול" בענייני העולם הגשמיים הרי הוא נס עצום, למעלה מהבנה והשגה:

על פי הטבע שברא הקב"ה בעולמו, הרי דברים רוחניים אינם יכולים לחדור בחפצים גשמיים, וחפצים גשמיים אינם מסוגלים לספוג עניינים רוחניים, וכאן חפצי העולם הגשמיים ספגו את קולו של הקב"ה.

ואין זאת אלא משום שבמתן תורה ה"קול גדול" הי' מהשי"ת עצמו, שאינו מוגבל ומוגדר כלל בשום הגבלה, ולפניו ית' גשמיות ורוחניות שווים, ובכוחו ויכלתו לחבר רוחניות וגשמיות יחד.

לימוד התורה נספג בשולחן ובכתלים

החידוש בכך שהתורה חדרה למציאות העולם, לא הי' בעשרת הדיברות בלבד, אלא כן הוא גם בלימוד התורה בזמננו. קול התורה חודר לא רק באדם הלומד, אלא גם בכתלי הבית. לכן אמרו חז"ל "קורות ביתו של אדם מעידים בו", עדות זו נובעת מכך שהקורות ספגו את הדיבורים והמעשים שבבית (תענית יא, א. זהר ח"ב כח, א. ואם הדברים אמורים בעניינים בלתי טובים, הרי מרובה מידה טובה ממידת פורענות, ובוודאי סופגים ענייני קדושה ומעידים עליהם), ולעתיד לבוא הם יגלו ויספרו על מה שספגו, "אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה" (חבקוק ב, יא).

אמנם בזמן הזה אין רואים בגלוי את מה שחפצי הבית סופגים את לימוד התורה, אך אצל צדיקים מצינו מעין זה גם בזמן הגלות:

מסופר בירושלמי (מו"ק פ"ג, א) שהי' זקן אחד מחכמי גליל שהצליח למצוא פתח לנדרו של ר' שמעון ברבי, דבר שלא עלה בידי שאר החכמים שהיו שם. וכששאלוהו מניין לו דבר זה, נתברר ש"מקלו של ר' מאיר הייתה בידו והיא מלמדת דעת". ולכאורה הדבר תמוה מאוד: כיצד ניתן ללמוד חכמה ממקל, ובפרט חכמה כזו ששאר התנאים שהיו שם לא השיגו אותה?

ואין זאת אלא משום שהמקל הגשמי ספג את התורה שר' מאיר למד, וכאשר קיבל הזקן את המקל נוספה בו דעת בתורה שהייתה ספוגה בהעלם במקל!

ובזה יתבאר מה שהובא בספרים (ראה קב הישר פמ"ו) שהיו שציוו לעשות את ארונם מן השולחן או השטענדער שלמדו עליו, או משולחן שחילקו עליו מזון לעניים, וטעם מנהג זה הוא בכדי שאותם כלים יעידו על התורה שנלמדה על גבם.

ונמצינו למדים מכל האמור, שגם בזמננו לימוד התורה חודר בדברים הגשמיים, בכתלי הבית וכליו, כשם שחדר ה"קול גדול" בדברים הגשמיים שבעולם.

◇ דרוש ואגדה ◇

תורה בלע"ז

יש לבאר את משמעות ה"קול" של מתן תורה שנחלק לשבעים לשון על פי פנימיות העניינים, וסוד עבודת "בירור הניצוצות":

איתא בגמרא בנוגע למטרת גלותם של בני ישראל "לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים". ונתבאר בסה"ק (תורה אור לך יא, ב), ש"גרים" אלו הם ניצוצות הקדושה שבדברים הגשמיים.

לכל חפץ ועניין בעולם יש ניצוץ אלוקי שמחי' אותו בכל רגע ורגע, מעין מה שהנשמה מחי' את גוף האדם. כאשר "ניצוצות" אלו מלוכשים בעניינים גשמיים נחותים, הרי הניצוצות בבחינת

גלות קשה ומרה, וכאשר בני ישראל נמצאים באותו מקום, ומנצלים את הגשמיות לשם שמים, לענייני מצוות ולעבודתו ית', הרי הניצוצות הללו שבים למקורם ושורשם בקדושה.

ועל כך אמרו שמטרת הגלות היא בכדי לצרף "גרים". ה"גרים" הללו הם ניצוצות הקדושה ששבים למקורם על ידי עבודת בני ישראל בזיכוך וקידוש הגשמיות.

ומעין זה הוא גם הביאור בנוגע ל"שבעים לשון" שיצאו מן הקול שבמתן תורה:

אחד מהעניינים הנחותים שמזככים בני ישראל, הוא שבעים הלשונות שמדברים בהן אומות העולם. יהודי מזכך ומקדש את לשון הגויים כאשר מנצל אותה לעסק פרנסתו לפי הוראות התורה, ובפרט ללימוד תורה וענייני קדושה ממש. וכפי שמצינו שתנאים ואמוראים במשנה ובגמרא השתמשו בלשון ארמי, ובכך השיבו אל מקורם את ניצוצות הקדושה הטמונים בלשון ארמי.

והנה, הוה אמינא למימר, שכאשר לומד יהודי את התורה בלשון לע"ז, אין בלימודו את קדושת התורה שניתנה במתן תורה, שכן התורה ניתנה בלשון הקודש בלבד, ואם לומדים אותה בלשון אחר, הקדושה שבה מתצמצמת.

וזהו מה שדרש ר' יוחנן, שה"קול גדול" של עשרת הדיברות נחלק לשבעים לשון, והיינו שקדושת התורה כאשר לומדים אותה בשבעים לשון היא אותה קדושה כמו בלשון הקודש.

כאשר יהודי לומד תורה בלשון לע"ז הרי זה כמשל המחבק את המלך כשהוא לבוש בכמה לבושים, שאין זה סתירה ומניעה לכך שהוא מחבק את המלך עצמו. ועל דרך זה בלימוד התורה בלע"ז, שאמנם דברי התורה התלבשו בלבושים נחותים ביותר של לשונות העמים, אך הפנימיות היא חכמתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו, ה"קול גדול" שנשמע בסיני.

יתר על כן: בסה"ק (ראה לקוטי תורה אמור לד, ג. שערי אורה שער הפורים נח, א ואילך. סה, א ואילך) הובא כלל בנוגע לירידת ניצוצות רוחניים בדברים הנחותים, ש"כל הגבוה גבוה ביותר, יורד למטה מטה יותר". וכן הוא בלימוד התורה, שכאשר התורה יורדת ללשון העמים, הרי זה מורה ששורש התורה שמלובשת בה היא גבוהה ונעלית מאוד, יותר מדרגת התורה שלומדים בלשון הקודש.

◇ תורת חיים ◇

התורה חודרת עד העקב

נתבאר למעלה (מדור "עיונים וביאורים" – "מדוע לא "הדהד" הקול של מתן תורה?"), שה"קול גדול" של עשרת הדיברות חדר בעניינים הגשמיים שהגיע אליהם, ולכן "לא הי' לו בת קול", משום ש"בת קול" נוצרת כאשר הקול חוזר, ובמתן תורה, הקול נספג במציאות העולם ולא חזר.

ומזה יש ללמוד הוראה יסודית בעבודת האדם את קונו:

האדם הוא "עולם קטן" (תנחומא פקודי ג. תקוני זהר תס"ט). כשם שהעולם נחלק לדומם, צומח חי